

TARNOWSKI TEATR IM. LUDWIKA SOLSKIEGO
INSTYTUCJA KULTURY MIASTA TARNOWA

FIODOR DOSTOJEWSKI

ZBRODNIA I KARA

DOSTOJEWSKI

Jeden z najwybitniejszych powieściopisarzy rosyjskich, mistrz prozy psychologicznej.

Jego debiut „Biedni ludzie” (1846) został wysoko oceniony przez krytyków stawiających młodego twórcę w gronie wybitnych rosyjskich naturalistów. W swoich kolejnych utworach Dostojewski oddala się od naturalizmu, pogłębiając analizę psychologiczną swoich bohaterów. Intryguje go dwoistość ludzkiej natury i odwieczna walka dobra ze złem tocząca się w duszy każdego człowieka: „Sobowtór” (1846), „Gospodyn” (1847), i „Białe noce”(1848). W 1846 roku Dostojewskiego aresztowano za udział w kółku pietraszewców i skazano na karę śmierci. Tuż przed egzekucją zostaje ułaskawiony, a wyrok zamieniony na 4 lata katorgi i służbę wojskową. Po powrocie do Petersburga przeżycia z tego okresu zawarł we „Wspomnieniach z domu umarłych” (1860). Światowy rozgłos przyniosła Dostojewskiemu „Zbrodnia i kara”(1866). Rozterki duchowe artysty znalazły swoje odzwierciedlenie w powieściach: „Idiota” (1868), „Biesy”(1872), „Młodzik”(1875), problemy religii i ateizmu ukazał w „Braciach Karamazow”(1879 – 80). Nowatorstwo konstrukcji powieściowej, mistrzostwo narracyjne, głębia analizy psychologicznej oraz bogactwo problematyki obyczajowej zapewniły Fiodorowi Dostojewskiemu miejsce wśród geniuszy światowej literatury.

FIODOR DOSTOJEWSKI

ZBRODNIA I KARA

przekład
Czesław Jastrzębiec-Kozłowski

adaptacja i reżyseria
EDWARD ŻENTARA

scenografia i opracowanie muzyczne
TOMASZ PIASECKI

kompozytor głównego motywu muzycznego
MICHAŁ WOŹNIAK

obsada:

Raskolnikow – MARCEL WIERCICHOWSKI (gościnnie)

Porfiry – EDWARD ŻENTARA

Sonia – AGNIESZKA WILKOSZ (gościnnie)

Lichwiarka – JOLANTA JAŃUSZÓWNA

Mieśczanin – JERZY OGRODNICKI

Lizawieta – KATARZYNA JĘDRZEJCZYK

inspicjent, sufler

Katarzyna Jędrzejczyk

PREMIERA 20 WRZEŚNIA 2008

Tytuł „Zbrodnia i kara” nadany został przez pierwszego tłumacza utworu, Bolesława Londyńskiego, w 1887 roku. Nie oddaje on jednak wieloznaczności tytułu oryginału. Już samym tytułem tego dzieła autor niejako sugeruje czytelnikowi, że nie chodzi mu wyłącznie o sam fakt popełnienia zabójstwa, lecz o uświadomienie, że przekroczenie prawa (rosyjskie słowo **преступление**) jest w ogóle niedopuszczalne i rzecz wyłącznie w tym, jakie konsekwencje, zarówno dla jednostki jak i dla społeczeństwa, z takiego przekroczenia wynikają. Rosyjskie słowo (**преступление**), określające działania poza obowiązującymi w społeczeństwie normami, w myśl samowolnie ustanowionych przez jednostkę zasad, należy więc nie tylko do leksyki kodeksu karnego, ale również, mając charakter kwalifikatora moralnego, jest ważnym pojęciem etycznym. Można jednak zwrócić uwagę na to, że w polszczyźnie słowo „zbrodnia” nacechowane jest pobudkami sprawcy, gdy tym czasem Raskolnikowowi, planującemu kolizję z prawem, przyświecał cel wyższy. Wieloznaczne jest też słowo (**наказание**), które choć potocznie oznacza w języku rosyjskim karę, bywa także rozumiane jako pouczająca przestroga, nauczka. Nadmienić ponadto wypada, że dla Anglików i Niemców proponowane w ich językach tytuły arcydzieła Dostojewskiego również nie brzmią zbyt fortunnie. Tytuł „Crime and Punishment” (Zbrodnia i kara) czy „Schulde und Sühne” (Wina i pojednanie) wciąż wywołują dyskusję badaczy literatury, a ich nieodpowiedzialność wobec tytułu oryginału podkreślana jest we wszystkich komentarzach.

[Zbigniew Podgórzec]

ZBRODNIA I KARA

Arcydzieło prozy psychologicznej, traktat moralny o winie i odkupieniu ukazany poprzez konflikt wiary i zwątpienia, serca i rozumu...

Konsekwencją eksperymentu etycznego, który przeprowadza Rodion Raskolnikow, są straszliwe cierpienia w otchłani nihilizmu i zwątpienia. Gdy prawda serca odnosi zwycięstwo nad złudą intelektualnych spekulacji, w pragnieniu pokory odzwierciedla się optymistyczna wiara w pokonanie zła. W swojej powieści – wielogłosowym, polifonicznym traktacie – Dostojewski zadaje fundamentalne pytania, jak że aktualne wobec zagrożeń, przed którymi stoi współczesny świat...

Wiele czasu upłynęło zanim powieść przybrała aktualną formę. Obraz głównego bohatera dojrzał w duszy pisarza około piętnastu lat.

Jeszcze 9 października 1859 roku Dostojewski pisał do brata: „ W grudniu zacznę powieść... Może pamiętasz, że wspominałem ci o powieści – spowiedzi, którą chciałem napisać jako ostatnią, bo mówiłem, że sam jeszcze muszę pewne rzeczy przeżyć. W tych dniach postanowiłem pisać ją niezwłocznie... Cała moja dusza i cała moja krew wejdzie w tę powieść. Obmyśliłem ją na katordze leżąc na pryczy w ciężkich chwilach smutku i wewnętrznej rozterki...”

Aktor, reżyser, dyrektor Tarnowskiego Teatru im. Ludwika Solskiego. Debiutował na scenie Teatru Propozycji Dialog w Koszalinie w benefisowym przedstawieniu "Aktor" (1975). Po ukończeniu Liceum Ekonomicznego w Koszalinie w 1975 roku studiował na Wydziale Aktorskim w łódzkiej Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera, którą ukończył w 1980 roku.

Występował w teatrach: im. Juliusza Osterwy w Lublinie (1979-80), Polskim w Warszawie (1980-81), Starym im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie (1981-90), Studio im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Warszawie (1993-96), im. Juliusza Słowackiego w Krakowie (1996-97), Polskim w Szczecinie (1998-2001) i Bałtyckim Teatrze Dramatycznym im. Juliusza Słowackiego w Koszalinie, gdzie w latach 2004-2005 pełnił funkcję dyrektora artystycznego. Był także prezesem Stowarzyszenia Dialog, dyrektorem Teatru Dialog (1998-2003), przez dwa lata dyrektorem artystycznym Grudziądzkich Sezonów Teatralnych i wyreżyserował wiele spektakli. Za rolę tytułową w sztuce Georga Büchnera "Woyzeck" otrzymał Główną Nagrodę Aktorską na XXVI Kaliskich Spotkaniach Teatralnych '86, za występ w monodramie "Romans z Monizą Clavier" wg Sławomira Mrożka zdobył nagrodę jury oraz nagrodę prezydenta miasta na XXI Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Jednego Aktora 1987 w Toruniu, a w 1988 roku odebrał nagrodę prezydenta miasta Krakowa za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości filmowej i teatralnej. W 1989 roku został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi.

Po występie w serialach: "Rodzina Połanieckich" (1978) i "W słońcu i w deszczu" (1979), zadebiutował na dużym ekranie w dramacie politycznym Feliksa Falka "Był jazz" (1981) u boku Michała Bajora. Za postać plastyka-karateki w dramacie Wojciecha Wójcika "Karate po polsku" (1982), rolę księdza Władysława Ryby w serialu "Trzy młyny" (1984) oraz kreację wrażliwego poety Janka Pradery w filmie poetyckim Witolda Leszczyńskiego "Siekierezada" (1985) został uhonorowany nagrodą im. Zbyszka Cybulskiego i nagrodą Złotego Ekranu przyznawaną przez tygodnik "Ekran".

Reżyserując „Zbrodnię i karę” w Tarnowskim Teatrze im. L. Solskiego skupiam się przede wszystkim na losach Raskolnikowa, Soni i Porfiego. Ten główny wątek powieści jest dla mnie najbardziej istotny i on też zawiera najważniejsze idee utworu. Podobnie zrealizował swoją „Zbrodnię i karę” Andrzej Wajda w Starym Teatrze w Krakowie, czy w telewizyjnej wersji Adam Hanuszkiewicz, czy ostatnio Waldemar Śmigasiewicz w Teatrze Bagatela w Krakowie.

Mnie osobiście zafascynowała w tej powieści przemiana wewnętrzna bohatera, jego skomplikowana osobowość, wiara w odrodzenie duszy człowieka skażonej popełnieniem podwójnego morderstwa. Skupienie się na głównym wątku powieści daje mi możliwość ukazania całej złożoności ludzkiej duszy, daje też możliwość nadziei i wiary w dobro natury ludzkiej.

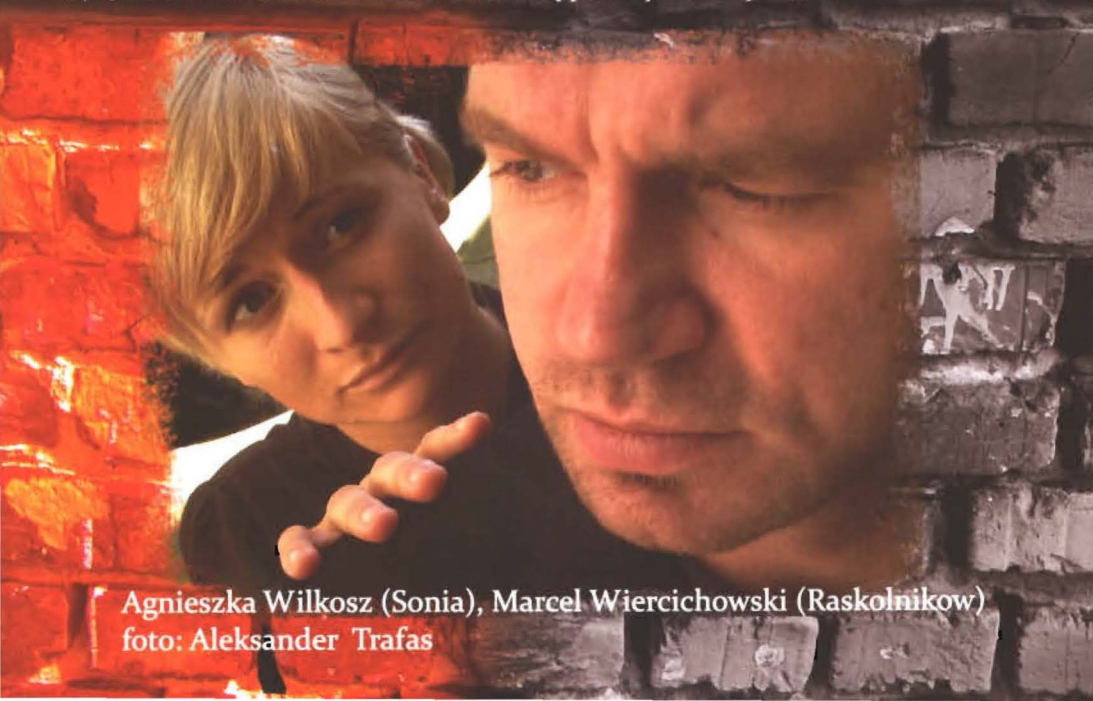
Edward Żentara

Marcel Wiercichowski (Raskolnikow), Edward Żentara (Porfiry)
foto: Aleksander Trafas

Cytaty z Dostojewskiego

- „Anioł nigdy nie upada. Diabeł upada tak nisko, że nigdy się nie podniesie. Człowiek upada i powstaje.”
- „Kogo Bóg darzy wielką miłością, w kim pokłada wielkie nadzieje, na tego zsyła wielkie cierpienie, doświadcza go nieszczęściem.”
- „Bez cierpienia nie zrozumie się szczęścia.”
- „Jedyna wolność to zwycięstwo nad samym sobą.”
- „Jakże wielką radość ma matka, kiedy widzi pierwszy uśmiech swojego dziecka. Taką samą radość odczuwa zawsze Bóg, kiedy widzi z wysokości nieba grzesznika, który zaczyna modlić się do niego całym sercem.”
- „Człowiek może znieść bardzo dużo, lecz popełnia błąd sądząc, że potrafi znieść wszystko.”
- „Dlaczego ludzie potrafią lepiej umierać niż żyć? Dlatego, że żyć trzeba długo, a umrzeć można prędko.”
- „Nie pragnij być lepszym od innych, najpierw bądź samym sobą.”
- „(...) człowiek niezmiernie lubi czuć się pokrzywdzonym (...).”

Agnieszka Wilkosz (Sonia), Marcel Wiercichowski (Raskolnikow)
foto: Aleksander Trafas

Marcel Wiercichowski (Raskolnikow), Edward Żentara (Porfiry)
foto: Aleksander Trafas

O Dostojewskim powiedzieli...

„Dostojewski jest ojcem nowoczesnej analizy psychologicznej”
Teodor Parnicki

„Dramaturgiczny geniusz” [choć nie popełnił żadnego dramatu]
Stanisław Brzozowski

„Shakespeare powieści”
Stanisław Przybyszewski

„W bogatej osobowości Dostojewskiego chciałoby się wyróżnić cztery różne oblicza: pisarza, neurotyka, etyka i grzesznika. Jak odnaleźć się w tym skomplikowanym splocie?”
Zygmunt Freud

PORFIRY

... Natomiast ci niezwykli mają pełne prawo do zabijania dlatego, że są niezwykli. Tak to było u pana?

RASKOLNIKOW:

To nie tak. O ile pamiętam, snuję w mym artykule myśl, że wszyscy prawodawcy, założyciele fundamentów ludzkości, poczynając od najstarożytniejszych, przez Likurgów, Mahometów, aż do Napoleonów rzecz jasna, wszyscy co do jednego byli przestępcami, już chociażby przez to, że dając prawo, tym samym naruszali dawne, święcie czczone przez społeczeństwo i odziedziczone po ojcach... i nie wzdrali się przed rozlewem krwi, jeżeli tylko ta krew mogłaby im być do czegoś pomocna. Sądzę, że wszyscy ludzie choć trochę nietuzinkowi, choć trochę zdolni powiedzieć coś nowego muszą być przestępcami. (...) Co się zaś tyczy mego podziału na ludzi zwykłych i niezwykłych wierzę tylko w swoją myśl zasadniczą. Polega ona na tym, że ludzie podług prawa przyrody dzielą się ogólnie na dwie klasy: na klasę ludzi niższych, będących materiałem, który służy wyłącznie do wydawania na świat sobie podobnych oraz na klasę ludzi właściwych, posiadających dar czy talent, który pozwala im wygłosić nowe słowo.

Klasa pierwsza, czyli materiał, to ogólnie rzecz biorąc ludzie zachowawczy, przykładni, ulegli i swą uległość miłujący. Uważam też, że powinni być ulegli, bo są do tego przeznaczeni i nie ma w tym nic, co b ich poniżało. Ludzie należący do drugiej klasy są burzycielami, domagają się zniszczenia obecnego stanu w imię lepszego. Jeżeli takiemu człowiekowi dla ziszczenia jego idei wypadnie stąpać po trupach, przez krew, to sądzą, że może on, w zgodzie ze swoim sumieniem, zezwolić sobie nawet na pochód przez krew. Klasa pierwsza jest zawsze władczynią teraźniejszości, natomiast klasa druga władczynią przeszłości. Pierwsi zachowują świat i pomnażają go liczebnie, drudzy pchają świat naprzód i kierują ku oznaczony celom. Jedni i drudzy mają zupełnie prawo istnieć. Słowem, u mnie wszyscy posiadają prawo równonocne i ... nich żyje wieczna wojna!

Aż do Nowego Jeruzalem, rzecz jasna... aż do Nowego Jeruzalem.

Fiodor Dostojewski „Zbrodnia i kara” (fragment)

MECENAS TEATRU

KARPACKA
SPÓŁKA GAZOWNICTWA

SPONSORZY

TARNOWSKIE WODOCIĄGI SP. Z O. O.

Powiat Tarnowski od 10 lat wspiera tarnowska kulturę

Tarnowski Teatr im. Ludwika Solkiego

ul. Mickiewicza 4, 33-100 Tarnów tel. 014 636 12 52, www.teatr.tarnow.pl.

Informacja, rezerwacja biletów w biurze organizacji widowni od poniedziałku do piątku, w godz. 8.00 - 16.00, tel. (14) 636 12 53, 636 12 54, fax. 636 12 55. Kasa biletowa czynna od wtorku do piątku, w godz. 10.00 - 17.00 oraz na dwie godziny przed spektaklem.

Rezerwacja biletów w internecie: kasabiletowa@teatr.tarnow.pl.

Bilety do nabycia w internecie na portalu www.bileteria.pl

Licencja na wystawienie utworu została wydana przez Stowarzyszenie ZAiKS

TARNOWSKI TEATR IM. LUDWIKA SOLSKIEGO

Dyrektor naczelny i artystyczny
EDWARD ŻENTARA

Pełnomocnik dyrektora ds. promocji i wizerunku
GRZEGORZ JANISZEWSKI

Pełnomocnik dyrektora ds... administracyjnych
RAFAŁ BALAWEJDER

Główna księgowa – ELŻBIETA POPADIAK

Koordynator pracy artystycznej – WIOLETTA ŁAWNIUK
Sekretariat – AGATA SADEL

Kierownik techniczny – JERZY PRYZSTUPA

Pracownia stolarska – JÓZEF KIEŁBASA, PIOTR ROJEK

Kierownik pracowni plastycznej – ANDRZEJ KRZYCZMONIK

Pracownia plastyczna – BOGUSŁAW BILIK

Mistrz pracowni krawieckiej – MARIA KAŃDUŁA

Pracownia krawiecka – JOLANTA KRAJ, MAŁGORZATA JERZYKOWSKA

Oświetleniowcy – TADEUSZ WIŚNIEWSKI, WIESŁAW HABEL

Akustyk – JERZY MILEWSKI

Rekwizytor – STANISŁAW KUTA

Garderobiana – BARBARA ŁAZARSKA

Charakteryzatorka – DOROTA POŁEĆ

Montażysci dekoracji – BARTŁOMIEJ IWANEK (brygadzysta),
RYSZARD ADAMIAK, ZDZISŁAW MAZUR, RYSZARD POCIECHA

Magazyn kostiumów – MAŁGORZATA SAIDA

Kierownik administracji – EWA ROSA

Inspektor ds. bhp o p.poż. – WŁODZIMIERZ NĘDZA

Zaopatrzeniowiec, kierowca – KAZIMIERZ PRYBICZY

Kierownik biura promocji i organizacji widowni – HALINA DOROCCA

Organizatorzy widowni – MAŁGORZATA GUTWIŃSKA, ANDRZEJ NACHMAN

Specjalista ds. wizualizacji i reklamy – MACIEJ SROKA

Reklama – KRYSZYNA SZAFORZ

redakcja programu: Grzegorz Janiszewski, projekt plakatu, okładki, skład,
grafika: Maciej Sroka, zdjęcia: Aleksander Trafas

www.teatr.tarnow.pl